

VUOSIKERTOMUS 2004

Tiivistelmä

Vuoden 2004 kertomus koskee Euroopan tietosuojavaltuutetun olemassaolon ensimmäistä kautta uutena riippumattomana valvontaviranomaisena, jonka tehtävänä on varmistaa, että luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia sekä erityisesti heidän oikeuttaan yksityisyyteen henkilötietojen käsittelyssä kunnioitetaan yhteisön toimielimissä ja elimissä. Kertomuksessa kuvataan **"uuden toimielimen rakentamista"** sen alkuvaiheista siihen pisteeseen, jossa tällä uudella viranomaisella on valmiudet toteuttaa tehtävänsä verraten tehokkaasti. Kertomuksessa hahmotellaan ensimmäisiä kokemuksia eri työsarjoilla ja pääasiallisten alojen oikeudellisia puitteita ja politiikan näkymiä.

Luvussa 1 – Nykytilanne ja näkymät – kuvataan tietosuojavaltuutetun oikeudellisen toiminnan oikeudellisia puitteita sekä hänelle annettuja tehtäviä ja valtuuksia. Lisäksi tässä luvussa tuodaan esille vuotta 2005 koskevat päätavoitteet. Luvussa 2 kuvataan uuden toimielimen rakentamista käytännössä. Luvuissa 3–5 käsitellään laajemmin tehtäviä ja valtuuksia. Valvontaa käsittelevässä luvussa 3 selvennetään Euroopan tietosuojavaltuutetun tehtävää valvoa tietojen käsittelyä yhteisön toimielimissä ja elimissä yhteistyössä kussakin toimielimessä tai elimessä työskentelevien tietosuojasta vastaavien henkilöiden kanssa. Kuulemista käsittelevässä luvussa 4 täsmennetään, että Euroopan tietosuojavaltuutettu antaa yhteisön toimielimille ja elimille ohjeita kaikissa henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa. Komissio kuulee Euroopan tietosuojavaltuutettua aina kun se tekee henkilötietojen suojaamista koskevia lainsäädäntöehdotuksia. Yhteistyötä käsittelevässä luvussa 5 korostetaan Euroopan tietosuojavaltuutetun aktiivista osallistumista 29 artiklan työryhmän työskentelyyn sekä yhteistyötä tietosuojasta huolehtivien valvontaelinten kanssa ns. kolmannen pilarin asioissa. Luvussa 6 käsitellään tietosuojakysymysten yleismaailmallisuutta ja esitetään yhteenveto Euroopan tietosuojavaltuutetun kansainvälisistä yhteyksistä vuonna 2004.

Luku 1: Nykytilanne ja näkymät

Riippumattoman viranomaisen perustaminen yhteisön tasolle valvomaan Euroopan unionin kansalaisten henkilötietojen suojaamista koskevia oikeudellisia takeita ja varmistamaan niiden soveltaminen on **uusi kokemus yhteisön toimielimille ja elimille** ja Euroopan unionille kokonaisuudessaan.

Uudet kokemukset ovat harvoin täysin ongelmattomia. Esimerkiksi tietosuojaa koskevat säännöt tulivat voimaan helmikuussa 2001 yhden vuoden siirtymäajalla. Mutta Euroopan tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutetun nimitykset tulivat voimaan tammikuussa 2004. Näin ollen kolmen vuoden aikana ei suoritettu ulkoista valvontaa, joten rekisteröityjen oikeuksia ei ole voitu suojella siten, kun sääntöjä hyväksyttäessä oli tarkoitus. Vaikka toimielinten ja elinten tietosuojasta vastaavat henkilöt ovat tehneet erittäin hyödyllistä työtä, nykyisten sääntöjen täytäntöönpanoa ja valvontaa on käsiteltävä kiireellisenä asiana: EU:lla ei ole varaa jättää noudattamatta sääntöjä, joita se on itselleen ja jäsenvaltioille asettanut. On kuitenkin otettava huomioon, ettei ole mitään merkkiä siitä, etteikö yhteisön tasolla haluttaisi noudattaa yleensä kohtuullisiksi ja aiheellisiksi katsottuja sääntöjä.

EY:n perustamissopimuksen 286 artiklassa määrätään, että yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annettuja yhteisön säädöksiä sovelletaan yhteisön toimielimiin ja elimiin, joihin kuuluu myös uusi riippumaton valvontaviranomainen. Kyseisessä määräyksessä tarkoitetut säännöt on vahvistettu Euroopan parlamentin ja neuvoston **asetuksessa (EY) 45/2001**.

Kyseistä asetusta ei pitäisi tarkastella yksinään vaan pikemminkin paljon **laajemmassa yhteydessä**, johon sisältyy Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston pidemmällä aikavälillä tekemä työ. Tämä työ pohjautuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan, ja se on vaikuttanut myös EU:n perusoikeuskirjaan, joka on nyt sisällytetty Euroopan perustuslaista tehtyyn sopimukseen sen II osaksi.

Euroopan unionin tasolla henkilötietojen suojaaminen vahvistetaan

- Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklalla
- EY:n perustamissopimuksen 286 artiklalla
- perusoikeuskirjan 8 artiklalla
- direktiivillä 95/46/EY
- direktiivillä 2002/58/EY.

Asetuksessa (EY) 45/2001 määritetään EU:n toimielimiä ja elimiä koskevat periaatteet. Asetusta sovelletaan "kaikkien yhteisöjen toimielinten ja elinten suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn silloin, kun käsittely suoritetaan yhteisön oikeuden soveltamisalaan kokonaan tai osittain kuuluvien toimien toteuttamiseksi". Asetuksessa käsitellään yleisiä periaatteita kuten henkilötietojen asianmukaista ja laillista käsittelyä, suhteellisuutta ja tarkoituksenmukaista käyttöä, arkaluonteisten tietojen erityisiä ryhmiä, rekisteröidylle annettavia tietoja ja rekisteröidyn oikeuksia, sekä valvontaa ja täytäntöönpanoa ja oikeuskeinoja. Lisäksi asetuksessa perustetaan riippumaton valvontaviranomainen (Euroopan tietosuojavaltuutettu), jonka tehtävänä on valvoa henkilötietojen käsittelyä yhteisön toimielimissä ja elimissä. Kussakin toimielimessä on tietosuojasta vastaava henkilö, joka tekee yhteistyötä Euroopan tietosuojavaltuutetun kanssa.

Euroopan tietosuojavaltuutetun tehtävät ja valtuudet on esitetty asetuksen 41, 46 ja 47 artiklassa. Hänen tehtäviään ovat "valvonta", "kuuleminen" ja "yhteistyö". Kutakin tehtävää on käsitelty yksityiskohtaisemmin seuraavissa luvuissa.

Euroopan tason riippumattoman valvontaviranomaisen perustaminen on paitsi vahvan tietosuojapolitiikan perustekijä, myös olennainen toimenpide sen varmistamiseksi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja perustuslain II-68 artiklassa vahvistettuja periaatteita ja arvoja vaalitaan. Näissä artikloissa korostetaan selkeästi riippumattomien valvontaviranomaisten tehtävää näiden periaatteiden ja arvojen noudattamisessa.

On tärkeätä ymmärtää, että **yhä useammat EU:n politiikat riippuvat henkilötietojen laillisesta käsittelystä**. Tämä on asianlaita, koska modernin yhteiskunnan monissa toiminnoissa tuotetaan henkilötietoja tai käytetään niitä. Tämä on totta myös yhteisön toimielimissä ja elimissä niiden hallinnollisessa työssä ja politiikkojen laatimisessa ja niin ollen myös niiden politiikkojen täytäntöönpanossa. Tämä merkitsee sitä, että tosiasiallinen **henkilötietojen suoja** unionin politiikkojen perusarvona olisi nähtävä **niiden menestymisen edellytyksenä**. Euroopan tietosuojavaltuutettu toimii tässä yleisessä hengessä ja odottaa, että siihen suhtaudutaan myönteisesti.

Vuosikertomuksen mukaan **vuoden 2005 päätavoitteet** ovat seuraavat:

- Tietosuojasta vastaavien henkilöiden verkoston kehittäminen
- Esitteet, www-sivusto ja tiedotteet
- Ilmoitukset ja ennakotarkastukset

- Kanteluita ja tutkimuksia koskevat suuntaviivat
- Tarkastukset ja tutkimukset
- Yksityisyys ja avoimuus
- Sähköisten viestinten valvonta ja liikennetiedot
- Lainsäädäntöehdotuksia koskevat lausunnot
- Kolmannen pilarin tietosuojat
- Resurssien kehittäminen.

Luku 2: Uuden "toimielimen" rakentaminen

"Toimielimen" toiminta käynnistyi vuonna 2004. Hallinnollinen ympäristö muodostettiin Euroopan parlamentin, komission ja neuvoston avustuksella. Näin saatiin taitotietoa, arvokasta apua tiettyjen tehtävien suorittamisessa ja mittakaavaetua.

Euroopan tietosuojavaltuutettu aikoo jatkaa toimintaympäristönsä rakentamista vuonna 2005.

Luku 3: Valvonta

Euroopan tietosuojavaltuutetun perustehtäviin kuuluu uutena riippumattomana valvontaviranomaisena valvoa asetuksen (EY) 45/2001 säännösten ja muiden asiaankuuluvien säädösten soveltamista kaikkiin yhteisön toimielinten tai elinten suorittamiin henkilötietojen käsittelyihin (lukuun ottamatta Euroopan yhteisöjen tuomioistuinta sen lainkäyttötehtävissä) silloin, kun käsittely suoritetaan yhteisön oikeuden soveltamisalaan kokonaan tai osittain kuuluvien toimien toteuttamiseksi. Tätä varten asetuksessa esitetään ja asetetaan joitakin valvontatehtävään liittyviä velvoitteita ja valtuuksia.

Vuonna 2004 toimintaan kuuluivat ennakkotarkastukset, rekisteröidyille annettava neuvonta, kantelut ja tutkimukset. Euroopan tietosuojavaltuutetun antamat lausunnot saivat tarvittavat jatkotoimet. Rekisterinpitäjät ovat toteuttaneet lausuntojen mukaisia toimenpiteitä.

Euroopan tietosuojavaltuutetun on **tarkastettava ennakoita** ne käsittelyt, joihin saattaa liittyä erityisiä rekisteröityjen oikeuksiin ja vapauksiin liittyviä vaaroja käsittelyjen luonteen, laajuuden tai tarkoitusten vuoksi. Euroopan tietosuojavaltuutettu tekee ennakkotarkastuksia sen jälkeen, kun hän on saanut ilmoituksen yhteisön toimielimen tai elimen tietosuojasta vastaavalta henkilöltä. Lopullinen vastaus esitetään Euroopan tietosuojavaltuutetun lausuntona, joka toimitetaan käsittelystä vastaavalle rekisterinpitäjälle ja asianomaisen toimielimen tai elimen tietosuojasta vastaavalle henkilölle. Tämä lausunto on annettava kahden kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Euroopan tietosuojavaltuutettu pitää rekisteriä kaikista hänelle ennakkotarkastusta varten ilmoitetuista käsittelyistä.

Ennakkotarkastukset koskevat vielä käynnistämättömien käsittelyjen lisäksi (varsinaiset ennakkotarkastukset) myös ennen 17.1.2004 tai ennen asetuksen voimaantuloa alkaneita käsittelyjä. Näissä tapauksissa kyseessä on jälkikäteistarkastus. Euroopan tietosuojavaltuutetulle ilmoitettiin vuonna 2004 neljä varsinaista ennakkotarkastusasiaa. Noin 100 asiaa luetteloiitiin jälkikäteistarkastuksiin.

Vuoden 2004 aikana Euroopan tietosuojavaltuutettu vastaanotti 51 **tiedonsaantipyyntöä**. Näihin vastattiin yleensä kahden työpäivän kuluessa.

Lisäksi Euroopan tietosuojavaltuutettu vastaanotti kahdeksan toimivaltansa piiriin kuuluvaa **kantelua**: kuusi komissiota vastaan, yksi Euroopan keskuspankkia vastaan ja yksi Euroopan parlamenttia vastaan. Kantelujen käsittelemisestä saatuja kokemuksia

hyödynnetään ohjekirjan laatimiseen.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on jo aloittanut ensimmäiset **tutkinnat**. Yhteisön toimielimet ja elimet pitävät yleisön asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden ja tietosuojan välistä suhdetta ongelmallisena. Resursseja varattiin periaateasiakirjan laatimiseen siitä, kuinka voidaan edistää yleisön oikeutta tutustua asiakirjoihin ja samalla huolehtia henkilötietojen suojasta.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on samanaikaisesti aloittanut työn, joka koskee kaikenlaisen sähköisen viestinnän liikenne- ja laskutustietojen käsittelyä yhteisön toimielimissä. Hankkeen tavoite on kaksiosainen. Euroopan tietosuojavaltuutettu pyrkii laatimaan aihetta koskevia suuntaviivoja sekä luettelon tai luetteloita teleliikennetiedoista, joita voidaan käsitellä talousarvion ja liikenteen hallintaa varten, mukaan lukien televiestintäjärjestelmän luvallisen käytön tarkistaminen.

Eurodacia käsitellään erikseen, jotta voidaan ottaa huomioon sen oikeudelliset puitteet ja merkitys laajemmassa yhteydessä. Eurodac-järjestelmän perustamisesta (sormenjälkien vertailua varten Dublinin yleissopimuksen tehokkaaksi soveltamiseksi) annetussa asetuksessa (EY) 2725/2000 säädetään väliaikaisen yhteisen valvontaviranomaisen perustamisesta. Tämä valvontaviranomainen lakkautetaan, kun Euroopan tietosuojavaltuutettu perustetaan. Tammikuusta 2004 lähtien Euroopan tietosuojavaltuutettu on toiminut Eurodac-järjestelmän keskusyksikön valvontaviranomaisena, joka valvoo lisäksi henkilötietojen siirtoa keskusyksiköstä jäsenvaltioille.

Luku 4: Kuuleminen

Asetuksen (EY) 45/2001 41 artiklassa Euroopan tietosuojavaltuutettu veloitetaan antamaan ohjeita yhteisön toimielimille ja elimille kaikista henkilötietojen käsittelyä koskevista seikoista. Hän neuvoo kaikkia yhteisön toimielimiä ja elimiä joko omasta aloitteestaan tai vastauksena lausuntopyyntöön. Asetuksen 28 artiklan mukaan komission on kuultava Euroopan tietosuojavaltuutettua aina kun se antaa henkilötietojen suojaamiseen liittyviä lainsäädäntöehdotuksia.

Euroopan tietosuojavaltuutettu aloitti vuonna 2004 asetuksen näiden säännösten täytäntöönpanon. Ensimmäiset toimet koskivat **hallinnollisia toimenpiteitä**. **Lainsäädäntöehdotusten** osalta ensimmäinen virallinen lausunto annettiin 22.10.2004. Lausunto koski ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta yhteisön taloudellisten etujen suojaamisessa petoksilta ja muulta laittomalta toiminnalta. Lausunto julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä ja Euroopan tietosuojavaltuutetun Internet-sivustolla (www.edps.eu.int).

Lisäksi Euroopan tietosuojavaltuutettu aloitti vuonna 2004 toimintapoliittisen asiakirjan valmistelun selventääkseen, miten hän ymmärtää tehtävänsä yhteisön toimielinten neuvonantajana lainsäädäntöehdotuksia ja niihin liittyviä asiakirjoja koskevissa asioissa.

Luku 5: Yhteistyö

29 artiklan työryhmä on direktiivin 95/46/EY 29 artiklalla perustetun työryhmän lyhennetty nimi. Sen tehtävänä on toimia itsenäisenä komission neuvonantajana tietosuoja-asioissa ja edistää yhdenmukaistettujen tietosuojapolitiikkojen kehittämistä jäsenvaltioissa. Se koostuu kunkin jäsenvaltion kansallisen valvontaviranomaisen edustajasta, Euroopan tietosuojavaltuutetusta ja komission edustajasta. Euroopan

tietosuojavaltuutettu pitää työryhmää tärkeänä yhteistyöfoorumina ja on siksi osallistunut aktiivisesti työryhmän työskentelyyn vuoden 2004 tammikuun puolivälistä lähtien.

Euroopan tietosuojavaltuutettu toimii myös yhteistyössä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osaston ("kolmas pilari") nojalla perustettujen tietosuojasta huolehtivien valvontaelinten kanssa parantaakseen sääntöjen ja menettelyjen soveltamisen yhdenmukaisuutta. Nämä valvontaelimet ovat Europolin, Schengenin, Eurojustin ja tullitietojärjestelmän yhteiset valvontaviranomaiset. Osapuolet ovat vakuuttuneita yhteisen ja yhdenmukaistetun lähestymistavan tarpeellisuudesta tällä varsin herkällä alueella.

Luku 6: Kansainväliset suhteet

Kansainvälisten suhteiden luomiseksi Euroopan tietosuojavaltuutettu on osallistunut aktiivisesti tietosuojaa käsitteleviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin konferensseihin. Nämä konferenssit ovat erittäin hyödyllisiä tilaisuuksia, joissa voidaan keskustella yhteisen kiinnostuksen kohteista ja vaihtaa tietoja ja kokemuksia eri aiheista.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on myös käyttänyt paljon aikaa selittääkseen tehtäviään ja lisätäkseen näkyvyyttään pitämällä puheita ja muita esityksiä eri jäsenvaltioissa.

30 päivänä maaliskuuta 2005